

Список Шиндлера

Про книгу

В основу роману лягли спогади в'язня краківського гетто, приреченого на смерть і врятованого Шиндлером.

Успішний бізнесмен Оскар Шиндлер відкриває в Кракові фабрику з виготовлення посуду. Для нього євреї з гетто і табору Плашув — просто дешева робоча сила. Однак зовсім скоро він відчуває безмежну повагу та співчуття до своїх робітників. Коли людей з Плашува починають перевозити до Аушвіцу, Оскар за допомогою свого друга, Іцхака Штерна, складає список тих, кого він нібито бере на фабрику.

До нього увійшли понад тисячу людей, приречених на смерть. Аби врятувати їх, Шиндлер не шкодував ані грошей, ані сил, ані часу.

ТОМАС
КІНІЛЛІ

Той, хто врятує
одне життя,
врятує цілий світ

СПИСОК ШИНДЛЕРА

КІНЕ-
СІМЕЛЬНОГО
ДОСВІДЛЯ

Томас Кініллі

Список Шиндлера

Р^{оман}

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2015

© Serpentine Publishing Co. PtyLtd., 1982
© Courtesy of Universal Studios Licensing LLC, обкладинка, 2015
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2015
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та
художнє оформлення, 2015

ISBN 978-966-14-9673-5 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Кініллі Т.

К41 Список Шиндлера / Томас Кініллі ; пер. з англ. Г. Яновської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 432 с.

ISBN 978-966-14-9302-4 (укр.)

ISBN 978-0-671-44977-3 (англ.)

Його ім'я відоме усьому світу і вже давно стало називним. Оскар Шиндлер. Людина, яка довела, що можна здійснити справжнє диво — подарувати життя... Дати шанс на порятунок тоді, коли сподіватися вже нема на що...

На початку Другої світової німецький підприємець Оскар Шиндлер відкрив у Польщі фабрику, на якій виробляли емальований посуд. І ця фабрика, де працювали євреї з гетто, стала для них немов Ноевим ковчегом... Коли було ухвалено рішення про знищення краківського гетто, Шиндлеру неймовірними зусиллями вдалося вивезти своїх робітників і захистити їх від жаху табору смерті Аушвіцу. Він урятував майже 1300 євреїв. Більше, ніж будь-хто за всю історію найстрашнішої в історії людства війни...

УДК 821.111

ББК 84(8)Авс

Вперше опубліковано англійською мовою Touchstone, a Division of Simon & Schuster, Inc.

Перекладено за виданням:

Keneally Th. Schindler's List: A Novel / Thomas Keneally. — New York: Simon & Schuster Inc., 2000. — 398 p.

Переклад з англійської *Ганни Яновської*

Дизайнер обкладинки *Сергій Ткачов*

Присвячується пам'яті Оскара Шиндлера і Леопольдові
Пфедфербергу, який своїми стараннями й наполегливістю
спричинився до написання цієї книги

Від автора

У 1980 році я зайшов до крамниці, де продавалися сумки, у Беверлі-Гілз, Каліфорнія, і поцікавився ціною на портфелі. Крамниця належала Леопольду Пфедфербергу, який своїм життям зобов'язаний Шиндлеру. І саме біля полиць з імпортною італійською шкіргалантересю в крамниці Пфедферберга я вперше почув про Оскара Шиндлера, німецького бонвівана, торговця, серцеїда, суперечливого чоловіка, і про те, як він порятував у часи, які нині називають Голокостом, багатьох представників різних суспільних верств приреченого народу.

Ця книжка про дивовижну історію Оскара передусім ґрунтується на розповідях п'ятдесятьох людей, яких порятував Шиндлер і які нині живуть у семи країнах: Австралії, Ізраїлі, Західній Німеччині, Австрії, США, Аргентині та Бразилії. Почуте було доповнено поїздкою разом із Леопольдом Пфедфербергом до тих місць, де відбувається основна дія книги: це Краків, який прийняв Оскара; Плашув, де був розташований страшний табір Амона Гьота; вулиця Липова на Заблочі, де досі розташована фабрика Шиндлера; Аушвіц-Біркенау, звідки Оскар визволяв жінок. Розповідь також заснована й на документальній та іншій інформації, наданій тими нечисленними спільниками Оскара, з якими я міг зв'язатися, а також багатьма його повоєнними друзями. Чимало матеріалів про Оскара зберігаються організаціями «Євреї Шиндлера» і «Яд Вашем», Організацією пам'яті мучеників і героїв, — це теж стало у великій пригоді для написання роману, разом із письмовими свідченнями з приватних джерел, документами й паперами Шиндлера: деякі надані «Яд Вашем», а деякі — товаришами Оскара.

Розповідати реальну історію, використовуючи тканину і засоби романної оповіді, — річ не рідкісна для сучасного письменства. І я теж тут чиню так — і тому, що саме ремеслом прозаїка володію, і тому, що роман видається найбільш підходящою формою для розповіді про особу таких масштабів і суперечностей, як Оскар. Я намагався, однак, утримуватися від домислу, бо він позбавить ваги реальні деталі

оповіді, і відділяти міфи від реальності, адже навколо такої фігури, як Оскар, міфи виникають часто. Іноді з'являлася необхідність у розумних межах відтворити ті розмови, про які Оскар та інші їх учасники практично не залишили згадок. Але більша частина оборудок, розмов та інших подій викладені за детальними спогадами Schindlerjuden («євреїв Шиндлера»), самого Шиндлера та інших свідків Оскарового незаконного милосердя.

Я хотів би передусім подякувати трьом людям, урятованим завдяки Шиндлеру: Леопольдові Пфедфербергу, судді Моше Бейському з Верховного суду Ізраїлю і Мечиславу Пемперу — ці люди не лише передали авторові цих рядків спогади про Оскара й надали документи, котрі зробили оповідь точнішою, а й прочитали першу редакцію цієї книжки, внісши свої поправки. Ще чимало людей — і врятовані Шиндлером, і його повоєнні товариші — розмовляли зі мною і щедро ділилися інформацією у вигляді листів і документів. Серед них — фрау Емілія Шиндлер, пані Людмила Пфедферберг, д-р Софія Штерн, пані Гелена Горовіц, д-р Джонас Дреснер, подружжя Генрі і Маріана Роснери, Леопольд Роснер, д-р Алекс Роснер, д-р Ідек Шиндель, д-р Данута Шиндель, пані Регіна Горовіц, пані Броніслава Каракульська, пан Річард Горовіц, пан Шмуель Шпрінгманн, покійний пан Джейкоб Штернберг, пан Єжи Штернберг, Льюїс Фаген і його дружина, пан Генрі Кінстлінгер, пані Ребекка Бау, пан Едвард Гойбергер, подружжя Гіршфельдів, пан Ірвінг Гловін і його дружина та багато інших. У моєму рідному місті пан Е. Корн і його дружина не лише поділилися зі мною спогадами про Оскара, а й усіляко підтримували. В «Яд Вашемі» д-р Йозеф Керміш, д-р Шмуель Краковський, Віра Праушніц, Хана Абелльс і Гадасса Мьодлінгер люб'язно надали мені доступ до документальних матеріалів людей, урятованих Шиндлером, у тому числі їхніх фотографій і відеозаписів.

І нарешті, я б хотів віддати належну шану тим старанням, яких доклав покійний пан Мартін Гош, бажаючи прославити ім'я Оскара Шиндлера в усьому світі, і подякувати його вдові пані Люсіль Гейнс за участь у цьому проекті. Усі ці люди доклали зусиль до того, щоб приголомшлива історія Оскара Шиндлера уперше була увічнена у великому прозовому творі.

Том Кінілі

Пролог

Осінь 1943 року

Одного вечора пізньої польської осені молодий чоловік у дорогому пальті поверх двобортного смокінга, у петлиці якого сяяла велика свастика (золото на чорній емалі), вийшов із фешенебельного житлового будинку по вулиці Страшевського, поблизу старого центру Кракова, і побачив, що на нього чекає водій, дихаючи парюю біля прочинених дверей величезного блискучого — навіть у цій листопадовій сутіні — лімузина «адлер».

— Обережно, гере Шиндлере, — сказав водій. — Бруківка обмерзла, як серце вдови!

Ця маленька передзимова сцена вже багато про що може сказати. Високий пан до кінця своїх днів носитиме двобортні піджаки, а що він є до певної міри інженером, то часто роз'їжджатиме на великих шикарних машинах. Цей німець, на той час впливова для німецької історії особа, завжди лишатиметься чоловіком того типу, до якого польський шофер може спокійно звертатися з незграбним дружнім жартом.

Але за таким простим зачином нам не розгледіти усієї історії. Адже це історія прагматичної перемоги добра над злом — причому перемоги реально вимірюваної, яка надається до статистичного підрахунку. Коли ви описуєте події, дивлячись із протилежної точки, з боку людожера, ведете лік передбачуваним і вимірюваним перемогам, які здобуває зло, — неважко бути мудрим, дивитися пронизливо і скося, утриматися від лицемірного пафосу. Неважко показати невідворотність, з якою зло охоплює все те, що можна назвати нерухомістю сюжету, хоча добро врешті збагатить твір деякими рухомими статками, такими як гідність і самопізнання. Фатальне людське зло — хліб оповідача, первородний гріх і амніотичні води історика. А от писати про чесноту — справа ризикована.

Та й слово «чеснота» — настільки небезпечне, що мусимо одразу пояснити: гер Оскар Шиндлер, який ризикував своїми шикарними черевиками на слизькій бруківці в елегантних старих кварталах Кракова, не був молодим чоловіком великих чеснот — принаймні в загальноприйнятому розумінні. У цьому місті він винаймав квартиру зі своєю коханкою-німкенею, одночасно підтримуючи тривалий роман зі своєю польською секретаркою. Його дружина Емілія вважала за краще залишитися вдома, у Моравії, хоча вряди-годи приїжджала навідати чоловіка до Польщі. Треба, проте, відзначити, що до всіх своїх жінок він ставився як люб'язний і щедрий коханець. Але в нормальну інтерпретацію поняття «чеснота» така поведінка все одно не вкладається.

До того ж він любив випити. Інколи він пив просто задля веселощів, інколи — зі знайомими бюрократами, есесівцями заради більш посутніх цілей. У нього була рідкісна здатність лишатися притомним, не втрачати голову, навіть випивши чимало. Але це знов-таки — якщо триматися вузького визначення моральності — в жодному разі не виправдовує гультяйства. І хоча добродійство гера Шиндлера документально підтверджено, неоднозначності йому надає те, що він працював у межах — чи то пак за рахунок — тої аморальної і дикої системи, яка наповнила Європу таборами з різними, але завжди нелюдськими умовами і створила принижену, замовчувану націю в'язнів. Тож, напевне, найкраще почати з делікатного питання химерної моральності гера Шиндлера і з тих місць і людей, до яких вона його привела.

У кінці вулиці Страшевського машина проїхала попід темною брилою замку Вавель, звідки юрист Ганс Франк, фаворит Націонал-соціалістичної партії, керував окупованою Польщею. Як і належить замкові велетня-людожера, жодне вікно не світилося. Ні гер Шиндлер, ні водій не озирнулися на вавельські вали, коли машина завершила на південний схід, до річки. На мості, що вів до Подгужа через Віслу, яка бралася кригою, вартові, що мали запобігати пересуванням партизанів та інших порушників комендантської години між Подгужем і Краковом, уже звикли до цієї машини, до обличчя гера Шиндлера, до водієвого пасіршайну (дозволу на вільне пересування). Гер Шиндлер часто їздив через цей кордон: зі своєї фабрики (де також мав квартиру) до міста у справах або ж зі своєї квартири на Страшевського на свій

завод у передмісті Заблоче. Звикли вони бачити його й поночі в офіційному чи напівофіційному вбранні, коли він прямував до когось у гості, на вечірку чи на побачення; можливо, як і сьогодні, він і раніше проминав їх дорогою до табору примусової праці Плашув, що за десять кілометрів від міста, куди вирушав на дружню вечерю до гауптштурмфюрера СС Амона Гьота, такого собі високопосадового гедоніста. Про гера Шиндлера ходила слава, що він не скупився на добрі напої, роблячи різдвяні подарунки, тож його машині було дозволено без особливої затримки проїхати через Подгуже.

Можна не сумніватися, що на цьому історичному етапі гер Шиндлер, хоч як любив смачно поїсти й випити, відчував скоріше гидливість, ніж радість, передчуваючи гостину в коменданта Гьота. Та й, по правді, посиденьки з Амоном завжди викликали в нього відразу. Проте антипатія, яку відчував гер Шиндлер, була особливого роду — давнє, піднесене несприйняття, десь таке, з яким на середньовічних картинах праведники споглядають проклятих. Тож ця емоція скоріше лоскотала нерви Оскара, ніж пригнічувала його.

Поки «адлер» мчав понад трамвайними рейками через колишнє єврейське гетто, гер Шиндлер, умостившись на чорному шкіряному сидінні, як завжди, курил цигарку за цигаркою. Але палив він поважно, без поспіху. У його руках не відчувалося жодного напруження, кожен рух був вишуканим. Його манери були манерами людини, яка знає, звідки з'являться наступна цигарка і наступна пляшка коньяку. Тільки він міг би сказати, чи приклався до фляжки, проминаючи заміміле, чорне село Прокоцим, де в око впадав ешелон вагонів для перевезення худоби на львівській лінії — у тих вагонах могла бути піхота, в'язні, а то й — хоча мало ймовірно — справді худоба.

За селом, приблизно у десяти кілометрах від центру міста, «адлер» повернув праворуч на вулицю, яка за іронією долі мала назву Єрусалимська. Ця морозяна ніч загострювала кожен обрис, і гер Шиндлер розгледів під горою спочатку зруйновану синагогу, потім убогі силуети місця, яке в ті дні правило за Єрусалим, — табір примусової праці Плашув, барачне містечко, де мешкали двадцять тисяч наляканих євреїв. Сторожа біля воріт — українці й вояки СС — ввічливо привіталася з гером Шиндлером, адже він їм був знайомий не менше, ніж солдатам на мості.

Біля будівлі адміністрації «адлер» попрямував табірною дорогою, викладеною єврейськими могильними плитами. Це місце ще два роки тому було єврейським цвинтарем. Комендант Ѓот, вважаючи себе великим поетом, у плануванні табору вдавався до будь-яких метафор, що спадали йому на думку. Ця метафора розбитого могильного каміння тяглася через весь табір, ділячи його надвоє, але не продовжувалася на схід до вілли самого коменданта.

Праворуч, за бараками охорони, стояв колишній єврейський морг. Здавалося, це місце проголошувало, що тут усі смерті є природним зношуванням і що всіх покійників уже приготовано до похорону. По суті, в моргу нині були стайні коменданта. Хоча гер Шиндлер уже звик до цього видовища, він цілком міг іронічно гмикнути, побачивши це знову. Можна припустити, що той, хто реагував на всі іронічні деталі нової Європи, приймав їх у себе, робив своїм вантажем. Але гер Шиндлер мав неабияку силу нести отакі вантажі.

В'язень на ім'я Польдек Пфефферберґ також цього вечора йшов на віллу до коменданта. Лісек, дев'ятнадцятирічний ординарець Ѓота, прийшов у барак до Пфефферберґа з перепустками, підписаними в молодшого офіцера СС. Ординарця непокоїла незмивна смуга по краю комендантської ванни, і Лісек боявся, що комендант Ѓот його поб'є, якщо побачить таке неподобство перед ранковим купанням. Пфефферберґ, який учив Лісека в школі на Подгужі, нині працював у табірному гаражі й мав доступ до розчинників. Тож вони удвох пішли до гаража по щітку і банку очищувальної рідини. Наближатися до вілли коменданта завжди було непевною справою, зате на віллі можна було отримати їжу з рук Гелени Гірш, служниці-єврейки, яку Ѓот часто бив. Ця великодушна дівчина також була ученицею Пфефферберґа.

Коли «адлер» гера Шиндлера був іще за сотню метрів до вілли, загавкали пси: німецький дог, вовкодав та інші, яких Амон тримав на своїй псарні поза віллою. Сама ж вілла була квадратна в плані, з мезоніном. Верхні вікна виходили на балкон. Будинок оточувала тераса з балюстрадою. Амон Ѓот любляв сидіти надворі влітку. Від часу приїзду до Плашува він погладшав. Наступного літа з нього буде товстий сонцепоклонник. Але у цій своєрідній версії Єрусалима з нього ніхто не сміятиметься.

Цього вечора біля дверей чергував унтершарфюрер (сержант) СС у білих рукавичках. Він віддав честь і пропустив гера Шиндлера в будинок. У передпокої ординарець-українець Іван узяв у гера Шиндлера пальто і капелюх. Шиндлер хлопнув себе по нагрудній кишені костюму, перевіряючи, чи на місці подарунок для господаря — позолочений портсигар, придбаний на чорному ринку. Амон добряче заробляв на стороні, тож для нього була б образою річ дешевша, ніж позолочена.

Біля подвійних дверей до їдальні грали брати Роснери: Генрі на скрипці, Лео на акордеоні. На вимогу Гьота вони скинули заляпані фарбою малярські роби, в яких працювали вдень, і вбралися у вечірній одяг, який для таких нагод тримали в бараках. Оскар Шиндлер знав, що, хоча комендант був у захваті від їхньої музики, їм завжди нелегко гралося на цій віллі. Музиканти занадто зблизька бачили Амона. Вони знали його непередбачуваність і схильність до розправи на місці. Вони грали старанно й плекали надію, що їхня музика не викличе в нього раптового, незбагненого нападу гніву.

Цієї ночі за столом у Гьота мало сидіти семеро чоловіків. Крім Шиндлера і господаря серед гостей були Юліан Шернер, очільник СС у краківському генерал-губернаторстві, і Рольф Чурда, голова краківського відділу СД, колишньої Служби безпеки Гейдріха. Шернер мав звання оберфюрера (в СС приблизний відповідник полковника); Чурда ж був оберштурмбаннфюрером (аналог підполковника). Сам Гьот був у званні гауптштурмфюрера, тобто капітана. Шернер і Чурда були найпочеснішими гостями, адже цей табір був їм підпорядкований. Вони були старшими за коменданта Гьота, якому не так давно минуло тридцять, а Шернер — шеф поліції СС — зі своєю лисиною, повнотою та окулярами взагалі мав вигляд літньої людини. Але й при цьому, з огляду на далекий від помірності спосіб життя його протеже, різниця у віці між ним і Амоном не здавалася такою вже великою.

Найстаршим у компанії був гер Франц Бош, ветеран Першої світової війни, начальник усіляких майстерень — законних і незаконних — у таборі Плашув. Він був «економічним радником» Юліана Шернера і мав у місті ділові інтереси.

Оскар зневажав Боша й обох поліцаїв — і Шернера, і Чурду. Проте мав заручитися їхньою підтримкою заради того, щоб його особливий завод на Заблочі мав право на існування, — тож регулярно надсилав їм

подарунки. Де в чому поділяли почуття Шиндлера лише двоє гостей — Юліус Мадріч, господар фабрики з пошиття уніформи у таборі Плашув, і управитель Мадріча Раймунд Тіч. Мадріч був десь на рік молодший від Оскара і гера коменданта Ѓота. Це був чоловік підприємливий, але гуманний, і якщо він просив узаконити існування своєї прибуткової фабрики на території табору, то разом із тим вимагав, щоб майже чотири тисячі в'язнів, яких він найняв, у жодному разі не потрапили в машину смерті. Управитель Раймунд Тіч, віком трохи за сорок, худенький мовчазний чоловічок, схильний іти з гостини рано, таємно провозив у вантажівках харчі для своїх в'язнів-працівників (за таку діяльність йому міг світити фатальний строк в есесівській в'язниці на вулиці Монтелюпі або ж в Аушвіці) і поділяв думку Мадріча.

Отакий гурт регулярно збирався на віллі гера коменданта Ѓота.

Чотири жінки в дорогих сукнях і з вигадливими зачісками, які сиділи поряд із чоловіками, були молодші за будь-кого з них. То були висококласні повії з Кракова — польки й німкені. Деякі з них також були тут нерідкісними гостями. Їхня кількість створювала можливість джентльменського вибору для двох боєздатних офіцерів. Коханка Ѓота, німкеня Майола, зазвичай залишалася на своїй квартирі в місті під час таких бенкетів Амона. Вона ставилася до Ѓотових вечірок як до суто чоловічих гулянок, занадто брутальних для її чутливої натури.

Без сумніву, поліцаї з комендантом на свій лад симпатизували Оскару. Щоправда, щось у ньому було дивнувате. Мабуть, вони були схильні вважати, що справа тут у походженні. Шиндлер був судетським німцем: таким провінціалом, як арканзасець для мангеттенця чи ліверпулець для уродженця Кембріджа. За деякими ознаками він був не зовсім *нормальний*, зате платив добре, знав, де взяти дефіцитний товар, умів пити й мав неквапливе, грубувате почуття гумору. Такого чоловіка вітають усмішкою і кивком через кімнату, але немає жодної розумної потреби підскакувати з місця чи галасувати, побачивши його.

Скоріш за все, есесівці помітили, що прийшов Шиндлер, за *трепетом* серед панночок. Тогочасні знайомці Оскара згадують його легку магнетичну привабливість, яка особливо сильно діяла на жінок, у яких він мав незмінний, навіть непристойний успіх. Два поліцейські начальники — Чурда і Шернер — тепер, мабуть, звертали увагу на

гера Шиндлера заради того, щоб втримати жіночу увагу. Ѓот теж підійшов потиснути йому руку. Комендант був такого самого зросту, як Шиндлер; і цей атлетичний зріст створював враження ненормальної для такого молодого чоловіка повноти: неначе огрядність якимсь чином начепили поверх його статури. Проте обличчя Ѓота було практично без жодного ганджу; тільки очі п'яно поблискували. Комендант без міри вживав місцеве бренді.

Щоправда, до гера Боша, економічного генія Плашува й СС, йому було далеко. Той мав синій ніс: весь кисень, який по праву належав судинам його обличчя, роками вигорав у синьому спиртовому полум'ї. Шиндлер, киваючи Бошеві, уже знав, що той, як завжди, замовлятиме в нього товар.

— Вітаємо нашого промисловця! — протрубив Ѓот, а тоді офіційно відрекомендував Оскара присутнім дамам.

Брати Роснери заграли щось зі Штрауса; погляд Генрі переходив зі струн до порожнього кутка кімнати, а Лео всміхався до клавіш акордеона.

Тепер гер Шиндлер знайомився з дамами. Цілуючи їхні простягнуті ручки, Оскар дещо співчував оцим краківським трудівницям, знаючи, що пізніше на них чекає таке залицяння, після якого лишатимуться синці й рубці. Але поки що гауптштурмфюрер Амон Ѓот був іще не п'яним садистом, а зразковим віденським світським паном.

Розмова перед вечерею була цілком звичайна. Балакали про війну; шеф СД Чурда переконував високу німкеню, що війська надійно утримують Крим. Тим часом шеф СС Шернер розповідав іншій панночці, що одному обершарфюреру СС, славному хлопцеві, якого він знає ще від гамбурзьких часів, відірвало ноги, коли партизани кинули бомбу в ресторан у Ченстохові. Шиндлер говорив про фабричні справи з Мадрічем і Тічем. Цих трьох підприємців поєднувала справжня дружба. Гер Шиндлер знав, що щупленький Тіч постачає незаконну кількість хліба з чорного ринку в'язням, які працюють на швацькій фабриці Мадріча, і що більшу частину коштів на це дає сам Мадріч. Це була елементарна людяність, адже прибутки в Польщі були такі великі, що, на думку Шиндлера, могли вдовольнити навіть найзахланнішого капіталіста й виправдати маленькі незаконні витрати на додатковий хліб. У випадку Шиндлера контракти з *Rustungsinspektion* — Інспекцією з озброєння, підрозділом, який

оформлював клопотання й призначав контракти на виробництво усіляких товарів, яких потребувала німецька армія, — були настільки вигідні, що навіть перевершили той рівень успіху, якого він собі бажав в очах батька. На жаль, більш ні про кого, хто б так само закупував для працівників хліб на чорному ринку, Мадріч, Тіч і Шиндлер не чули.

Приблизно перед тим, як Гьот мав погукати гостей до столу, гер Бош підійшов до Шиндлера, передбачувано взяв його під лікоть і повів за двері, коло яких грали Роснери, щоб під прикриттям бездоганної музики обговорити справи.

— Бачу, справи йдуть добре, — мовив Бош.

Шиндлер усміхнувся.

— Справді бачите, гер Бош?

— Авжеж, — відказав той.

Звісно, Бош міг читати офіційний бюлетень Головного комітету з озброєння, де оголошувалися контракти, підписані з фабрикою Шиндлера.

— Мені цікаво, — нахиливши голову, сказав Бош, — з огляду на сьогоднішній бум, спричинений, врешті-решт, нашим загальним успіхом на різних фронтах... Мені цікаво, чи не хотіли б ви зробити шляхетний жест. Просто невеличкий жест.

— Звичайно, — відповів Шиндлер.

До горла йому підступила легка нудота, як завжди, коли він розумів, що його хочуть використати, а водночас набігло якесь майже радісне відчуття. Контора шефа поліції Шернера двічі скористалася своїм впливом, щоб витягти Шиндлера з в'язниці. А поліція нині була б рада знову створити таку нагоду.

— Моя тітонька в Бремені потрапила під бомбардування, бідолашна старенька, — вів далі Бош. — Усе пропало! Двоспальне ліжко! Серванти — уся мейссенська порцеляна, посуд! Чи не могли б ви трохи поділитися з нею посудом? І, може, парочку каструльок — отих великих супниць, що у вас робляться на DEF?

«Deutsche Emailwaren Fabrik»[1] — це і була та сама справа, яка процвітала в Шиндлера. Німці скорочено називали її DEF, а поляки з євреями мали для неї іншу спрощену назву — «Емалія».

Гер Шиндлер сказав:

— Гадаю, це можна влаштувати. Ви б хотіли, щоб товар було передано безпосередньо їй чи через вас?

Бош навіть не всміхнувся.

— Через мене, Оскар. Я б хотів додати від себе листівочку.

— Звичайно!

— Ну, то домовилися. Хай буде по шість дюжин усього — супових мисок, тарілок, кухлів для кави. І півдюжини отих каструль.

Гер Шиндлер, закинувши голову, щиро, хоч і обережно, розсміявся. Але розмовляв люб'язно. Таким він і був. Він спокійно розкидався подарунками. Просто Бош, здається, щоразу переймався за котрогось свого родича, постраждалого від бомбардувань.

Оскар пробурмотів:

— Ваша тітонька тримає сиротинець?

Бош знову поглянув йому в очі: у цього п'яниці задніх думок не було.

— Вона не має засобів до існування. То зможе виміняти щось за зайвий посуд.

— Добре, скажу секретарці, хай подбає.

— Отій полячці? — спитав Бош. — Красуні?

— Атож, — погодився Шиндлер.

Бош спробував присвиснути, але, перебравши брендї, не зміг скласти до ладу губи й видав якесь глухе пирхання.

— Ваша дружина, — як чоловік чоловікові, промовив він, — напевне, свята.

— Так і є, — сухо погодився гер Шиндлер. Хай Бош просить скільки хоче посуду, а про його дружину просторікувати ні до чого.

— Ну скажіть, — мовив Бош, — як вам вдається зробити, щоб вона до вас не чіплялася? Вона ж, певне, *знає*... А ви, схоже, гарненько тримаєте її в рамках.

Тепер на лиці Шиндлера не залишилося й тіні гумору. Будь-хто міг прочитати на його обличчі неприкриту відразу. Він приглушено прогарчав зовсім не звичним голосом Оскара:

— Приватне життя не обговорюю.

— О, пробачте. Не хотів... — залопотів Бош. Він кинувся незв'язно перепрошувати.

Гер Шиндлер не так любив гера Боша, щоб пояснювати йому цієї важливої ночі, що контроль тут ні до чого, що матримоніальні

негаразди мають причиною різницю темпераментів — аскетичного у фрау Шиндлер і гедоністичного в гера Шиндлера, які зійшлися до купи з власного бажання й усупереч мудрим порадам. Але Оскар гнівався на Боша навіть на глибшому рівні, ніж сам би міг визнати. Емілія була надзвичайно схожа на покійну матір Оскара, фрау Луїзу Шиндлер. Гер Шиндлер-старший покинув Луїзу в 1935 році. Тож Оскар нутром відчував, що, розпитуючи про їх із Емілією шлюб, Бош також принижує шлюб старших Шиндлерів.

Старий п'яниця й далі перепрошував. Бош, який мав шмат від кожного пирога в Кракові, тепер пітнів, боячись втратити свій посуд.

Гостей погукали до столу. Служниця принесла і подала суп із цибулі. Гості їли й розмовляли, брати Роснери грали, дещо наблизившись до столу, але так, щоб не заважати служниці й Іванові з Петром — українським ординарцям Ѓьота. Гер Шиндлер, сидячи між високою дівчиною, яку облюбував Шернер, і миловидою тендітною полькою, яка розмовляла німецькою, помітив, що обидві панночки уважно дивилися на служницю. Та була вбрана у звичайну форму покоївки — чорну сукенку з білим фартухом. Вона не мала ні жовтої зірки на рукаві, ні жовтої позначки на спині. Але, без сумніву, вона була єврейкою. А ще увагу жінок прикувало її лице. У нижній частині обличчя були помітні синці, і можна було подумати, що Ѓьотові дуже незручно демонструвати прислугу в такому стані перед гостями з Кракова. І жінки, і гер Шиндлер могли добре розгледіти і ці синці на обличчі, і ще більш страхітливу лілову пляму, яка час від часу проглядалася з-під комірця біля худой ключиці.

Проте Амон Ѓьот аж ніяк не збирався залишити служницю на задньому плані без пояснення ситуації. Навпаки, він розвернув до неї стілець і широким жестом вказав на неї товариству. Гер Шиндлер не бував у цьому домі вже півроку, але обізнані особи казали йому, що між Ѓьотом і цією дівчиною встановилися отакі збочені стосунки: у колі друзів він використовував її як тему для розмови. Лише під час візитів старших офіцерів з-за меж Кракова Ѓьот її нікому не показував.

— Пані та панове! — вигукнув він, як конферансьє в якому-небудь кабаре, з удавано п'яною інтонацією. — Дозвольте відрекомендувати вам Лену. Проживши в мене п'ять місяців, вона тепер добре готує й поводитьсь!

— Наскільки я бачу, — зауважила висока панночка, — вона була зіткнулася з кухонними меблями.

— І могла, сука, зіткнутися ще разок, — весело булькнув Ѓот. — Так. Ще разок. Правда, Лено?

— Він із жінками суворий, — похвалився шеф СС своїй високій сусідці.

Може, Шернер нічого такого й не хотів сказати, адже він казав про жінок узагалі, не лише єврейок. Тільки тоді, коли Ѓотові нагадували про національність Лени, він карав її додатково — чи то просто на очах у гостей, чи потім, коли друзі коменданта роз'їжджалися додому. Шернер, Ѓотів начальник, міг би наказати тому припинити бити дівчину. Але це мало б негарну форму і затьмарило б веселощі дружньої вечірки на віллі Амона. Шернер приходив сюди не як начальство, а як друг, товариш, гуляка, поціновувач жінок. Амон був химерним типом, але таких вечірок більше ніхто влаштувати б не міг.

Тоді на столі з'явилися оселедці під соусом, потім свинячі ніжки, чудово приготовані й подані Леною. Вони пили важке червоне угорське вино до м'яса, тож брати Роснери перейшли на палкий чардаш, повітря в кімнаті поважчало, і всі офіцери поскидали кітелі. Далі точилися балачки про військові контракти. Мадріч, виробник уніформи, питав про свою фабрику в Тарнові. Чи вона теж так само добре працює за контрактом Інспекції з озброєння, як його плашувська фабрика? Мадріч звертався до Тіча, свого аскетичного управителя. У Ѓота раптом став стурбований вигляд, наче він посеред вечері згадав про якусь термінову справу, що її слід було з'ясувати допіру по обіді і яка тепер кличе його з темряви кабінету.

Краків'янки нудьгували, і тендітна полька з блискучою помадою на губах — років чи то двадцяти, чи, може, вісімнадцяти — поклала руку на правий рукав гера Шиндлера й промурмотіла:

— Ви часом не солдат? Вам би так личила форма!

Усі, навіть Мадріч, захихотіли. Так, трохи Шиндлер попоходив у військовій формі, доки його демобілізували в 1940 році — частково через те, що його організаційні здібності були дуже важливими для воєнних дій. Проте гер Шиндлер мав такий вплив, що служба у вермахті йому ніколи не загрожувала. Мадріч розсміявся з виглядом знавця.

— Ви чули? — звернувся оберфюрер Шернер до всіх за столом. — Ця мила панночка подумала, що наш промисловець — солдат! Уявляєте — рядовий Шиндлер? Загорнувшись у ковдру, сьорбає суп із миски власного виробництва. Де-небудь у Харкові!

Уявити в такому вигляді елегантного, шикарного гера Шиндлера справді було кумедно, і він сам сміявся разом з усіма.

— Таке було, — почав Бош, намагаючись клацнути пальцями, — таке було з... як там отого, варшавського?

— Тьоббенс, — нагадав Ѓот, зненацька оживившись. — З Тьоббенсом таке було. Майже.

Шеф СД Чурда підтвердив:

— А, точно. З Тьоббенсом таке ледь не сталося.

Тьоббенс був варшавським промисловцем. Більшим за Шиндлера чи Мадріча. Надзвичайно успішним.

— Гайні, — вів далі Чурда, маючи на увазі Генріха Гімmlера, — поїхав до Варшави і сказав там відповідальному за озброєння: вижени всіх жидів з фабрики Тьоббенса к дідьчій матері, а самого Тьоббенса — в армію і... і на фронт. Так, *на фронт!* А тоді Гайні сказав моєму знайомому, який там, нагорі, працює: перевір усю його бухгалтерію з мікроскопом!

Тьоббенс ходив у фаворитах Інспекції з озброєння, яка щедро забезпечувала його контрактами, а він, зі свого боку, не скупився на подарунки. Тож Тьоббенса було врятовано завдяки протестам з боку Інспекції, поважно повідомив усім Шернер, а тоді, перехилившись через свою тарілку, дуже помітно підморгнув Шиндлерові: «У Кракові такого ніколи не буде. Ми всі тебе занадто любимо».

І тут ні з того ні з сього, мабуть щоб продемонструвати ті теплі почуття, які присутні мали до підприємця гера Шиндлера, Ѓот важко зіп'явся на ноги і підспівав без слів мелодії з «Мадам Баттерфляй», яку жваві брати Роснери виконували з таким старанням, як працює будь-який робітник фабрики, життя котрого висить на волосині, в гетто, доля якого також під загрозою.

На той час Пфєфферберг і ординарець Лісек були нагорі у ванній Ѓота, відчищаючи оту вперту смугу. Їм було чути музику Роснерів, вибухи сміху, голоси. Унизу саме пили каву, а побита Лена принесла гостям тацю й без пригод повернулася на кухню.

Мадріч і Тіч швидко випили свою каву й відкланялися. Шиндлер готувався зробити те саме. Тендітна полька, здається, була проти, але цей будинок йому не підходив. У домі Ѓота було дозволено все, але Оскар відчував, що його обізнаність у межах поведінки есесівців у Польщі кидала неприємне світло на кожне сказане тут слово, кожну випиту чарку, не кажучи вже про можливі інтимні стосунки. Навіть якщо повести дівчину нагору, неможливо забути, що твоїми братами по насолоді є Шернер, Бош і Ѓот, що вони — чи на сходах, чи у ванній, чи у спальні, — ймовірно, зараз роблять те саме. Гер Шиндлер, аж ніяк не чернець, радше був би ченцем, ніж мав жінку в Ѓота.

Він через голову дівчини розмовляв із Шернером про воєнні справи, про польських бандитів, про те, що попереду важка зима. Щоб дівчина розуміла, що Шернер йому брат, а в брата він жінку нізащо не забиратиме. Проте, побажавши на добраніч, він поцілував їй руку. Він бачив, що Ѓот у своїй сорочці з коротким рукавом залишає їдальню, бреде до сходів, підтримуваний однією з дівчат, яка сиділа біля нього за столом. Оскар перепросив і наздогнав коменданта. Він поклав Ѓотові руку на плече. Той повернув голову й спробував сфокусуватися.

— Ой, — пробурмотів він. — Ти вже йдеш, Оскаре?

— Мені час додому, — відповів Шиндлер. Удома на нього чекала Інґрід, коханка-німкеня.

— Ах ти ж жеребець! — сказав Ѓот.

— Ну, до тебе мені далеко, — відповів Оскар.

— Та чого ж, я в цьому ділі взагалі олімпієць. Ми йдемо... а куди ми йдемо? — Він питально поглянув на свою супутницю, але відповів на запитання сам. — Ми йдемо на кухню перевірити, чи добре Лена миє посуд.

— Ні, — засміялася панночка, — не туди! — Вона розвернула Ѓота до сходів. Це була така чесна жіноча солідарність — захистити оту нещасну побиту дівчинку на кухні.

Шиндлер спостерігав за цією парою, що нетвердо пнула сходами, — вайлуватим офіцером і худенькою дівчиною, яка його підтримувала. Ѓот скидався на людину, яка проспить завтра не менш як до обіду, проте Оскару була відома дивовижна енергійність коменданта і те, як працював його внутрішній годинник. О третій ночі Ѓот міг навіть надумати встати, щоб написати листа батькові у Відень. О сьомій,

поспавши лише годину, він уже стоятиме на балконі з піхотною гвинтівкою, готовий стріляти в будь-якого повільного в'язня.

Коли Ѓот і дівчина дійшли до першого сходового майданчика, Шиндлер обережно позадкував коридором углиб будинку.

Пфефферберг і Лісек зачули коменданта значно раніше, ніж очікували: він зайшов у свою спальню й щось белькотів своїй супутниці. Вони тихо зібрали своє приладдя, прокралися з ванни у спальню й постаралися непомітно вискочити в коридор. Ѓот, який і далі перекривав їм шлях до відступу, здригнувся, бо, побачивши палицю від щітки, подумав, що у ванній сховалися вбивці. Коли ж вийшов Лісек і, затинаючись, почав пояснювати, до коменданта дійшло, що це всього-на-всього в'язні.

— Гере коменданте, — почав був Лісек, якого не без причини кинуло в холодний піт. — Дозвольте доповісти, ваша ванна не відмивалася...

— А, — відказав Амон, — то ти викликав спеціаліста. — Він кивнув хлопцеві. — Ходи-но сюди, любий.

Лісек зробив крок вперед — і тут же був збитий з ніг таким потужним ударом, що впав головою під ліжку. Амон знову покликав його, наче дівчину мали б розважити його ніжності щодо в'язнів. Юний Лісек підвівся й, заточуючись, побрів до коменданта по додачу. Коли хлопець устав другий раз, Пфефферберг, досвідчений в'язень, уже чекав чого завгодно — аж до того, що виведуть у сад, де їх, врешті, матиме розстріляти Іван. Натомість комендант просто заревів на них, щоб забиралися геть, що вони миттю зробили.

Коли Пфефферберг за кілька днів почув, що Лісека застрелив Амон, то подумав, що це сталося й через оту історію з ванною. Насправді річ була зовсім в іншому: злочином ординарця було те, що він запряг коня в коляску для гера Боша, не спитавши дозволу коменданта.

На кухні вілли служниця, яку насправді звали Гелена Гірш (Леною Ѓот називав її через лінощі, як вона завжди казала), підвела очі й побачила у дверях одного з гостей. Вона відставила таріль із залишками м'яса і застигла в напруженій, уважній позі.

— Гере... — вона подивилася на його смокінг і замислилася, як же до нього звернутися, — гере директоре, я оце саме відкладала кістки для собак гера коменданта...

— Будь ласка, будь ласка, — промовив гер Шиндлер, — вам не треба доповідати мені, фройляйн Гірш.

Він обійшов стіл. Він, здається, навіть не збирався наблизитися до неї, але їй усе ж було лячно, чого він хоче. Хоча Амон любляв бити її, національність завжди рятувала від прямих домагань. Але деякі німці не так перебирали расою, як Амон.

Проте такого тону вона чути не звикла, навіть від тих офіцерів СС і сержантів, які заходили на кухню поскаржитися на Амона.

— Ви мене не знаєте? — спитав він, достоту як відомий футболіст чи скрипаль, гордість якого було ображено тим, що його не впізнали на вулиці. — Я — Шиндлер.

Лена кивнула.

— Гере директоре, — сказала вона, — звичайно, я чула... і ви тут бували й раніше. Пам'ятаю...

Він лагідно обійняв її. Він відчував, яка вона напружена, коли торкнувся її щоки губами.

— Це *не такий* поцілунок, — тихо промовив він. — Якщо вам треба знати, я вас поцілував, бо співчуваю.

Вона не стримала сліз. Гер директор Шиндлер міцно, по-східноєвропейськи, цмокнув її в лоба — так поляки прощаються на вокзалі. Вона побачила, що в нього теж сльози на очах.

— Цей поцілунок тобі від них... — Він махнув рукою, вказуючи кудись у п'їтьму на те чесне людське плем'я, що спало на багатоповерхових нарах чи ховалося по лісах, на отих людей, яких вона, приймаючи удари гауптштурмфюрера Гьота, ніби затуляла собою.

Гер Шиндлер відпустив її й сунув руку в бічну кишеню, звідки дістав велику цукерку. По суті, вона теж видавалася чимось довоєнним.

— Сховайте де-небудь, — порадив він.

— У мене тут їжі не бракує, — відказала Гелена так, наче гордість не дозволяла зізнатися в тому, що вона голодує. Їжа її турбувала найменше. Гелена розуміла, що живою з дому Амона не вийде — але аж ніяк не через голод.

— Якщо не схочете з'їсти, то обміняєте на щось, — відповів гер Шиндлер. — Та й чом би вам не спробувати трохи поправитися? —

Він відступив назад і оглянув дівчину. — Мені про вас казав Іцхак Штерн.

— Гере Шиндлере... — пробурмотіла дівчина. Вона опустила голову і кілька секунд акуратно, ошадливо поплакала. — Гере Шиндлере, він любить мене бити на очах в *отих* жінок. Коли я працювала тут перший день, він мене побив за те, що я викинула кістки, які лишилися після їжі. Прийшов у підвал уночі і став питати, де вони. Йому, розумієте, для собак було треба. Тоді він мене й побив. Я йому сказала... Не знаю чому, зараз я вже такого не кажу. Я спитала: за що ви мене б'єте? А він: тепер — за те, що питаєш, за що я тебе б'ю!

Вона похитала головою і знизала плечима, немовби дорікаючи собі, що забагато сказала. Додати їй нічого не хотілося — вона не могла ділитися всією історією своїх покарань, періодичного потерпання від кулаків гауптштурмфюрера.

Гер Шиндлер схилився до неї з довірою.

— У вас жахлива ситуація, Гелено, — звернувся він до дівчини.

— Та нехай, — відказала вона. — Я вже змирилася.

— Змирилися?

— Колись він мене пристрелить.

Шиндлер похитав головою, і Гелена подумала, що він безтурботно закличе її не втрачати надії. Раптово гарний костюм і доглянутість гера Шиндлера перетворилися на провокацію.

— Ради Бога, *гере директоре*, я ж розумію. Ми з малим Лісеком у понеділок були на даху, збивали лід. І побачили, як гер комендант вийшов з дому, спустився у двір просто під нами. І прямо на сходах витяг гвинтівку й застрелив жінку, яка йшла повз нього. Жінку з вузлом. Просто в горло. Просто жінку, яка кудись ішла. Розумієте? Ні товстішу, ні худішу, ні повільнішу, ні швидшу за будь-кого іншого. Не знаю, чому він так зробив. Що більше спостерігаєш гера коменданта, то краще розумієш: у нього немає якихось правил. Не можна собі сказати: якщо я робитиму *отак*, то я в безпеці...

Шиндлер стиснув її руку в долоні:

— Послухайте, люба моя фройляйн Гелено Гірш, попри все тут усе ж краще за Майданек чи Аушвіц. Якщо берегти своє здоров'я...

Вона сказала:

— Я гадала, на кухні коменданта буде легко. Коли мене перевели сюди з табірної кухні, інші дівчата мені заздрили.

Печальна усмішка розгорнулася на її губах.

Шиндлер заговорив голосніше. Він немовби виголошував закони фізики:

— Він вас не вб'є, бо ви занадто йому подобаєтеся, люба моя Гелено. Ви йому так подобаєтеся, що він навіть не чіпляє вам зірку. Він нікому не хоче показувати, що йому подобається єврейка. Ту жінку він застрелив, бо вона нічого для нього не значила, вона була однією з багатьох, не ображала його і не радувала. Ви це розумієте. Але *ви...* це не є пристойно, Гелено. Але це життя.

Їй уже дехто казав таке — Лео Йон, заступник коменданта. Йон був унтерштурмфюрером СС (аналог молодшого лейтенанта). «Він тебе не вб'є, — казав він, — до самого кінця, Лено, бо ти приносиш йому дуже багато задоволення». В устах Йона ці слова звучали по-іншому. А гер Шиндлер просто прирікав її на болісне виживання.

Здається, гер директор побачив, яка вона вражена. Він пробурмотів якісь слова підтримки. Пообіцяв прийти знову. Він спробує витягти її звідси.

— Витягти? — спитала Гелена.

— Так, витягти з цієї вілли, — пояснив він, — на мою фабрику. Ви ж чули про мою фабрику. У мене фабрика емалевих виробів.

— А, так, — таким тоном дитина з міських нетрів говорила би про Рів'єру. — «Емалія» Шиндлера. Чула про неї.

— Бережіть своє здоров'я, — повторив Оскар. Здається, він розумів, що це — головне. Складалося враження, що в цих словах він спирався на своє знання подальших намірів Гімлера, Франка.

— Гарзд, — погодилася Гелена.

Вона розвернулася до серванта з порцеляною і відсунула його від стіни — такої сили від худенької дівчини гер Шиндлер аж ніяк не очікував. Гелена витягла зі стіни за сервантом цеглину і вийняла звідти пачку грошей — окупаційні злоті.

— У мене сестричка на табірній кухні лишилася, — промовила вона. — Молодша. Я хочу, щоб ви використали ці гроші на те, щоб її викупити, якщо її матимуть саджати в ті вагони для худоби. Гадаю, ви про такі речі часто дізнаєтеся наперед.

— Я цим займаюся, — сказав Шиндлер легко, зовсім не тоном серйозної обіцянки. — А скільки там?

— Чотири тисячі злотих.

Він легковажно взяв цю пачку, яку Гелена так берегла, і сунув у бічну кишеню. Там усе ж грошам безпечніше, ніж у ніші за Гьотовим сервантом.

Отак ризиковано й починається історія Оскара Шиндлера — з готичних фашистів, з гедонізму СС, з худенької побитої дівчини і з фантастичної фігури, поширеної приблизно настільки ж, як шльондра із золотим серцем, — хорошого німця.

З одного боку, Шиндлер заповзвся пізнати вповні обличчя цієї системи, жахливе обличчя під вуаллю бюрократичної пристойності. Він знав ще раніше, ніж більшість наважувалася собі уявити, що означає слово *Sonderbehandlung*, — буквально воно означає «особливе поводження», а насправді за ним стоять піраміди посинілих тіл у Белжці, Собіборі, Треблінці і в тому комплексі на захід від Кракова, який у поляків називали Освенцім-Бжезінка, а світу він більш відомий під німецькою назвою Аушвіц-Біркенау.

Але він ділок, торгівець за своєю природою і ніколи не стане відверто плювати цій системі межі очі. Він уже зменшив оті піраміди, і, хоча він не знав, що протягом ближчих двох років вони зростуть у розмірі й чисельності та перевищать Маттергорн, він знає, що гора все ж здатна йти до Магомета. Хоча він і не може передбачити бюрократичні зміни, але гадає, що місце для праці євреїв і потреба в ній знайдуться завжди. Тому він, зайшовши до Гелени Гірш, так наголошував на здоров'ї. І він певен цього, і отам, у темному робочому таборі Плашув, безсонні євреї перевертаються з боку на бік і переконують себе, що жоден режим — і цьому є безліч свідчень — не може собі дозволити просто так нищити численний ресурс безкоштовної праці. Тільки тих, хто падає з ніг, харкає кров'ю, підхоплює дизентерію, відвозять до Аушвіцу. Гер Шиндлер і сам чув, як в'язні на Аппельпляці в таборі Плашув, встаючи до ранкової перевірки, тихо говорять: «Принаймні зі здоров'ям у мене ще гаразд», — таким тоном у нормальному житті про це говорять тільки літні люди.

Тож цього майже зимового вечора виходить, що гер Шиндлер уже і давно, і недавно працює на порятунок окремих людських життів. Підприємець зайшов далеко: він настільки порушив закони Райху, що заслужив уже кількарразове повішення, відсічення голови, ув'язнення в холодних бараках Аушвіцу чи Грьосс-Розену. Але він іще не знає, скільки це насправді буде коштувати. Хоча він Шиндлер і витратив грубі гроші, йому невідомо, скільки ще він матиме в це вкласти.

Не будемо приписувати цьому чоловікові віру й переконаність у перемозі настільки рано, тож ця історія й починається з простих, повсякденних добрих дій — поцілунку, лагідної розмови, шоколадки. Гелена Гірш уже не побачить своїх чотирьох тисяч — принаймні в тому вигляді, у якому їх можна взяти в руки й перелічити. Але й до сьогодні вона не ображається на легковажне поводження Оскара з грошима.

Розділ 1

Бронетанкові дивізії генерала Зігмунда Ліста, рухаючись на північ із Судетів, узяли в лещата з двох флангів перлину Південної Польщі — славне місто Краків — 6 вересня 1939 року. І по їхніх свіжих слідах у це місто, яке на ближчі п'ять років буде в його руках, увійшов Оскар Шиндлер. Хоча за місяць він охолов до націонал-соціалізму, йому все одно було добре видно, що оцей Краків із залізничною розв'язкою і поки що скромною промисловістю має стати жвавим містом за нового режиму. Все, Оскар уже не буде продавцем. Тепер бути йому магнатом.

Не так просто сходу відшукати в родинній історії Оскара, звідки в нього взялося імпульсивне бажання рятувати людей. Він народився 28 квітня 1908 року в Австрійській імперії Франца-Йосифа, серед пагорбів Моравії, у провінції давньої австрійської землі. Його малою батьківщиною було промислове місто Цвіттау, куди якась добра комерційна нагода привела предків Шиндлера з Відня на початку XVI століття.

Гер Ганс Шиндлер, батько Оскара, схвалював імперський порядок, з культурної точки зору вважав себе австрійцем, розмовляв німецькою за столом, по телефону, під час ділових перемовин, у моменти ніжності. Проте коли у 1918 році гер Шиндлер і його сім'я виявилися громадянами Чехословацької Республіки Масарика і Бенеша, це, здається, не особливо засмутило старшого Шиндлера, а його на той час десятирічного сина — ще менше. Юного Гітлера, якщо вірити Гітлеру дорослому, навіть у дитинстві мучив оцей розрив між містичною єдністю й політичною окремістю Австрії і Німеччини. Жоден подібний невроз позбавлення спадщини не отруював дитинство Оскара Шиндлера. Чехословаччина була такою лісистою, неляканою, крихітною республікою, що її німецькомовні громадяни приймали свій статус меншості з гідністю, хай навіть криза й деякі дрібні вибрики уряду внесли певне напруження в їхні стосунки з державою.

Цвіттау, рідний край Оскара, являв собою запорошене вугільним пилом містечко біля південних схилів гірського масиву Єсеніки.

Навколо нього деякі пагорби були частково сплюндровані промисловістю, а частково вкриті хвойним лісом — ялиці, сосни, ялини. З огляду на те, що в місті мешкала велика громада судетських німців, у ньому була німецька граматична школа, до якої ходив Оскар. Там він пройшов курс реальної гімназії, яка мала випускати інженерів — гірняків, механіків, цивільних, — тих, які добре вписувалися в промисловий пейзаж містечка. У самого гера Шиндлера був завод з виробництва сільськогосподарської техніки, і ця освіта готувала Оскара успадкувати батьків завод.

Шиндлери були католицькою сім'єю. Те саме можна сказати й про родину Амона Ѓота, який на той час теж завершував свій курс із науки й готувався складати іспити на атестат зрілості у Відні. Оскарова мати Луїза була жінкою енергійно побожною, її одяг за тиждень просочувався пахощами ладану, що хмарами підіймався під час меси у церкві Святого Моріца. Ганс Шиндлер був із тих чоловіків, які приводять жінку до релігії. Він любив коньяк, полюбляв сидіти в кав'ярнях. Пахощі його подиху, підігрітого бренді й добрим тютюном, і міцної приземленості линули від цього доброго монархіста — пана Ганса Шиндлера.

Його сім'я мешкала на сучасній віллі, оточеній садами, що відокремлювали місто від промислової частини. У сім'ї було двоє дітей — Оскар і його сестра Ельфріда. Проте свідчень, яким був побут цієї родини, не залишилося, хіба що найзагальніші. Наприклад, нам відомо, що фрау Шиндлер засмучувалася, що її син, як і батько, не був дуже побожним католиком.

Але дуже важким їхнє життя назвати не можна. У тих невеликих згадках про дитинство, які проскакували в Оскара, годі знайти щось темне. Сонце просвічує між ялинового гілля в садку. У закутках давнього літа досягають сливи. Якщо він частину червневого ранку проводить на службі Божій, то на віллу все ж великого почуття гріховності не приносить. Він сонячного дня виводить батькову машину з гаража і порпається в її моторі. Або ж сидить на ганку і возиться з карбюратором мотоцикла, який збирає.

Оскар товаришував з кількома єврейськими хлопцями середнього достатку, чії батьки відправили їх до німецької граматичної школи. Ці діти не нагадували сільських ашкеназі — химерних, ортодоксальних, — говорили вони не лише ідишем і були дітьми єврейських ділків, не

дуже перейнятих старими звичаями. На Ганацькій рівнині, коло Бескидів, у подібній єврейській сім'ї народився Зигмунд Фрейд — не так уже задовго до часу, коли в поважній німецькій родині у Цвіттау з'явився на світ сам Ганс Шиндлер.

Здається, пізнішій історії Оскара має передувати якась пригода з дитинства. Мабуть, колись Оскар, ідучи додому зі школи, захистив від хуліганів якогось єврейського хлопчика. Цього цілком могло й не бути, та й добре, що ми не знаємо напевне, бо інакше це було б банально. Та й один юний єврей, якому Оскар не дав розквасити носа, все ж нічого не доводить. Адже й сам Гімлер потім нарікатиме у промові до однієї зі своїх *айнзацгруп*, що в кожного німця є товариш-єврей:

— Єврейський народ має бути знищений! — стверджує кожен член Партії. Так, такою є наша програма: усунення, знищення євреїв — ми цим займемося. — А потім вони всі починають топтатися на місці, усі ці вісімдесят мільйонів достойних німців, і в кожного з них є свій хороший єврей. Усі решта, — вони свині, звичайно, так, а ото — Єдиний Єврей...

Спробувавши все ж пошукати в тіні Гімлера якогось коріння пізніших добродійств Оскара, знаходимо сусіда Шиндлерів, ліберального рабина доктора Фелікса Кантора. Раббі Кантор був учнем Авраама Гайгера, німецького лібералізатора юдаїзму, який стверджував, що зовсім не зле і навіть добре бути не лише євреєм, а й німцем. Раббі Кантор не був твердолобим провінційним ученим. Він одягався за сучасною модою і розмовляв німецькою вдома. Місце, куди він ходив для молитви, доктор Кантор називав храмом, а не на старий лад синагогою. До його храму ходили єврейські лікарі, інженери і власники текстильних фабрик у Цвіттау. Приїжджаючи до інших місць, вони розповідали там іншим підприємцям: «Наш ребе доктор Кантор — він пише статті не лише до єврейських журналів у Празі і Брно, а й для щоденних газет!»

Два сини ребе Кантора ходили до тієї самої школи, що й син його сусіда Шиндлера. Обидва хлопці були достатньо розумні, щоб врешті-решт мати змогу стати рідкісними професорами-євреями в німецькому Празькому університеті. Ці стрижені під їжачка німецькомовні вундеркінди бігали наввипередки в коротких штанцях навколо літніх садів. Бігали професорчуки, бігали й малі Шиндлери, ганялися одне за одним. А Кантор поглядав, як вони вискакують з-за живоплоту й знову

ховаються, і, мабуть, думав, що слова Гайгера, Гретца, Лазаруса і всіх отих німецько-єврейських лібералів ХІХ століття справджуються. Ми живемо як освічені люди, з нами вітаються німецькомовні сусіди — пан Шиндлер при нас навіть відпускає єхидні зауваження про чеських урядовців. Ми — і світські вчені, і мудрі тлумачі Талмуду. Ми належимо і ХХ століттю, і прадавньому роду-племені. Ми нікого не ображаємо, і нас ніхто не ображає.

Згодом, у середині 1930-х років, рабин перегляне цю оптимістичну точку зору і вирішить, що його сини врешті-решт не зможуть відкупитися від націонал-соціалістів ступенем із німецької мови — що в новітній техніці чи світській науці не можна єврею знайти прихист, та й сам рабин як біологічний вид не буде прийнятним для німецьких законодавців. У 1936 році Кантори всією сім'єю переїдуть до Бельгії. Відтоді Шиндлери про них не чули.

Раса, кров, земля мало важили для юного Оскара. Він був із тих хлопців, для яких найпривабливішою моделлю Всесвіту був мотоцикл. І його батько — механік за вдачею — як видається, підтримував синове захоплення шаленими машинами. В останньому класі школи Оскар ганяв навколо Цвіттау на червоному «галлоні», двигун п'ятсот кубічних сантиметрів. Шкільний приятель Оскара Ервін Траґач із невимовною тугою дивився, як червоний «галлоні» з дирчанням носить вулицями містечка і привертає увагу тих, хто прогулюється на площі. Як і Канторові розумники, мотоцикл також був дивом — єдиний «галлоні» на весь Цвіттау, — не тільки єдиний італійський «галлоні» на п'ятсот кубіків у Моравії, а й, можливо, єдина така машина на всю Чехословаччину.

Навесні 1928 року, в останні місяці юності Оскара, перед тим літом, коли він закохається й вирішить одружитися, він виїхав на площу містечка на «мото-гуччі» з об'ємом двигуна двісті п'ятдесят кубічних сантиметрів — таких «мото-гуччі» було лише чотири на всю Європу поза Італією, і то вони належали мотогогонщикам міжнародного класу — Гіслеру, Гансу Вінклеру, угорцеві Йоо і Полу Колачковському. Були, мабуть, такі містяни, які, похитавши головою, казали, що гер Шиндлер геть розбалував сина.

Але це було наймиліше і найціотливіше літо Оскара. Аполітичний хлопчина у вузькому шкіряному шоломі заводив мотор свого «мото-гуччі» у перегонах з місцевими фабричними командами на пагорбах

Моравії, дитина із сім'ї, у якій верх політичної витонченості — поставити свічку за Франца-Йосифа. Ген за соснами, за поворотом уже маячить неоднозначний шлюб, економічне баговиння, сімнадцять років фатальної політики. Але на лиці мотоцикліста немає ані тіні знання про це, він просто мружить від вітру в лице гримасою гонщика, який — тому що він новачок, тому що він не професіонал, бо всі його рекорди ще не поставлені, — готовий платити за успіх більшу ціну, ніж старі, спеці, котрі мають боротись із часом.

Його перші перегони були в травні — пагорбами з Брно до Собеслава. То було висококласне змагання, тож принаймні та дорога цяцка, яку подарував синові заможний гер Ганс Шиндлер, не припадала порохом у гаражі. Він прийшов третім на своєму «мото-гуччі» за двома «терро», прискореними англійськими блекбернівськими моторами.

На наступний тур він поїхав далі від дому, на автодром Альтфатер на пагорбах біля саксонського кордону. Німецький чемпіон на машині з двомастами п'ятдесятьма кубічними сантиметрами, Вальфрід Вінклер брав участь у цьому змаганні, як і ветеран Курт Генкельманн на «DKW» із водним охолодженням. Зібралися всі саксонські професіонали — Горовіц, Кохер, Клівар; тут були чорні «терро-блекберни», трохи «ковентрі іглів». Було й три «мото-гуччі» разом із Шиндлеровим, а ще важка артилерія класу триста п'ятдесят кубічних сантиметрів і команда «BMW» п'ятсот кубічних сантиметрів.

Для Оскара це був, можна сказати, найкращий, найчистіший день. Хлопець ішов урівень із лідерами на перших колах і дивився, що з того вийде. За годину Вінклер, Генкельманн і Оскар залишили саксонців позаду, а решта «мото-гуччі» зійшли з дистанції через технічні проблеми. За два кола до фінішу, як видавалося Оскарові, він обігнав Вінклера і, напевно, відчув, так само однозначно, як гудрон унизу і пролітання сосон з боків, свою неминучу кар'єру гонщика фабричної команди і те шалене життя, сповнене подорожей, яке вона дозволить йому вести. На останньому, як йому гадалося, колі Оскар обігнав Генкельманна й обидва «DKW», перетнув пряму і збавив швидкість. Напевне, офіційні особи подали якийсь оманливий знак, бо натовпу також здавалося, що перегони закінчено. Доки Оскар зрозумів, що це не так — що він припустився якоїсь аматорської помилки, — Вальфрід

Вінклер і Міта Виходіл обігнали його, і навіть втомлений Генкельманн зміг посунути його з третього місця.

Удома Оскара зустріли радісно. Якби не технічна заминка, він би переміг чемпіонів Європи.

Трагач підозрював, що причини, з яких Оскар залишив перегони, були економічними. Це схоже на правду. Адже того літа, після лише шістьох тижнів залицяння, Оскар поспіхом побрався з селянською дочкою, внаслідок чого втратив прихильність батька, в якого й працював.

Дівчина, з якою він одружився, походила з ганацького села на схід від Цвіттау. Вона вивчилась у монастирській школі й мала ту стриманість, яка захоплювала Оскара в матері. Батько нареченої, вдівець, був не селяк, а шляхетний фермер. Під час Тридцятилітньої війни австрійські предки нареченої Оскара пережили періодичні військові кампанії і голодні часи, які раз у раз прокочувалися цим благодатним краєм. Через триста років, у нову, ризиковану еру, їхня дочка необачно пішла до шлюбу з хлопчиськом із Цвіттау. Її батько це не схвалював так само рішуче, як і Оскарів.

Гансові це не подобалося, бо він бачив, що Оскар один в один повторює його власний нещасливий шлюб. Чуттевий чоловік, юнак дикуватої вдачі — занадто рано він шукає такого собі спокою біля цієї граційної, цнотливої, схожої на черницю дівчини. Оскар зустрів Емілію на вечірці у Цвіттау. Вона прийшла в гості до друзів із села Альт-Мольштайн. Оскар, звичайно, знав це місце — він там продавав трактори.

Коли про майбутній шлюб оголосили у парафіяльних церквах Цвіттау, дехто гадав, що ці наречені настільки не пара, що їхнє весілля пояснюється якимись зовсім не любовними причинами. Можливо, навіть цього літа завод сільськогосподарської техніки Шиндлера переживав важкі часи, бо був обладнаний для виробництва парових тракторів, які у фермерів уже виходили з моди. Оскар вкладав більшу частину своєї платні назад у виробництво, а тепер (разом із Емілією) прийшов посаг у півмільйона рейхсмарок — чесний і помічний шматочок капіталу за будь-чийми мірками. Щоправда, підозри пліткарів ні на чому не ґрунтувалися, бо того літа Оскар був нестямно закоханий. А оскільки батько Емілії не мав жодних підстав вірити, що

Оскар стане поважнішим і з нього вийде гарний сім'янин, у дійсності за Емілією було дано лише частину тих півмільйона.

Емілія сама була рада втекти з того сонного Альт-Мольштайну, пішовши за красеня Оскара Шиндлера. Найближчим другом її батька був занудний парафіяльний священик, і Емілія росла, розливаючи йому з батьком чай і слухаючи їхні наївні балачки про політику й теологію. Якщо все ж хочеться пошукати значних єврейських зв'язків, трохи їх було в дівуванні Емілії — сільський лікар, який лікував її бабусю, і Ріта, внучка крамаря Реїфа. Під час одного з візитів на ферму священик сказав татові Емілії, що в принципі недобре католицькій дитині дружити з юдеями. З майже фізіологічної підліткової впертості Емілія опиралася священниковому присуду. Дружба з Рітою Реїф доживе до того дня 1942 року, коли місцева нацистська влада стратить Ріту перед крамницею.

Після весілля Оскар і Емілія оселилися на квартирі в Цвіттау. Оскарові 30-ті роки здавалися просто епілогом до його відомої помилки на автодромі Альтфатер улітку 1928 року. Він відслужив у чехословацькій армії і, хоча вона дала йому можливість водити вантажівки, зрозумів, що терпіти не може військового життя — не через пацифізм, а через його незручність. Повернувшись додому, до Цвіттау, він вечорами лишав Емілію саму, а натомість допізна засиджувався в кав'ярнях, спілкуючись із дівчатами і не граційними, і не схожими на черниць. Родинна справа збанкрутувала у 1935 році, і того самого року батько пішов від фрау Луїзи Шиндлер і став жити у власній квартирі. Оскар зненавидів його за це і ходив пити чай до своїх тіток, засуджуючи Ганса в розмові з ними, і навіть у кафе заводив розмову про те, що його батько зрадив хорошу жінку. Здається, він зовсім не помічав, що його власний непевний шлюб разюче схожий на зруйнований шлюб його батьків.

Через добрі ділові контакти, життєрадісність, хист до торгівлі і вміння пити Оскар отримав роботу навіть посеред Депресії, ставши відповідальним за продажі в «Моравській електротехніці». Головна контора цієї компанії розташовувалась у Брно, похмурому провінційному центрі, — і Оскар часто їздив туди-сюди між Брно і Цвіттау. Йому подобалося таке мандрівне життя. Воно було половиною тієї долі, яку він обіцяв собі, коли обганяв Вінклера на Альтфатері.

Коли померла мати, він швидко помчав до Цвіттау на похорон і стояв там поряд зі своїми тітками, сестрою Ельфрідою, дружиною Емілією по один бік могили, а зрадник Ганс стояв сам — якщо не рахувати, звичайно, парафіяльного священика — у головах покійниці. Смерть Луїзи освятила ворожнечу між Оскаром і Гансом. Оскар не міг цього бачити — таке доступне тільки жіночому оку, — але вони, Ганс і Оскар, по суті, були братами, яких випадково роз'єднало батьківство.

На момент того похорону Оскар уже причепив на лацкан свастику — емблему Судетської німецької партії Конрада Генлайна. Ні Емілії, ні тітонькам це не подобалося, але вони й не сприймали партійність Оскара надто серйозно — такий аксесуар цього сезону був у моді серед молодих судетських німців. Тільки соціал-демократи і комуністи не носили такого значка й не записувалися до партії Генлайна, і хіба Бог знає, чого Оскар пішов не в комуністи й не в соціал-демократи. Оскар був торгівцем. За інших рівних умов, якщо прийти до німецької компанії з отаким значком, — замовлення отримувалося.

Проте навіть жваво фіксуючи замовлення у своєму записнику, Оскар також — у місяці перед тим, як німецькі дивізії увійшли до Судетів у 1938 році, — відчув своєрідний потужний історичний зсув і разом з тим — неймовірну спокусу долучитися до нього. Хоч із яких причин пристав він до Генлайна, але видається, що невдовзі по тому, як німецькі дивізії увійшли до Моравії, він розчарувався в націонал-соціалізмі — так само швидко й докорінно, як і у власному шлюбі після весілля. Здається, він очікував, що завойовники дозволять заснувати яку-небудь братню Судетську республіку. Згодом він скаже, що вжахнувся, побачивши, як новий режим залякує чеське населення, захоплює власність чехів. Перші задокументовані бунтівні дії Оскара припадають на самий початок світового конфлікту, який тоді насувався, і немає підстав сумніватися, що Протекторат Богемія і Моравія, проголошений Гітлером у замку Градчани у березні 1939-го, вразив Шиндлера першими ознаками тиранії.

До того ж двоє людей, чию думку він найбільше поважав, — Емілія і зчужілий батько — не були в захваті від великої години тевтонців і стверджували, що Гітлер не зможе перемогти. Їхні думки були доволі прості, але жодна з них не підходила Оскарові. Емілія вважала, що цей чоловік просто буде покараний за те, що виставляє себе Богом. Гер Шиндлер-старший, як Оскарові переказувала одна з тіток, спирався на

основні історичні принципи. Якраз за Брно текла та сама річка, над якою Наполеон виграв битву при Аустерліці. І чим же закінчив цей переможний Наполеон? Став ніким, саджав картоплю на острові посеред Атлантики. От і на цього чекає те саме. Доля, казав гер Шиндлер, — це не мотузка без кінця. Це гумка. Що далі ти пнешся вперед, то з більшою силою тебе відкине назад. Цієї мудрості пана Ганса Шиндлера навчили життя, невдалий шлюб і економічна криза.

Але, можливо, його син Оскар іще не був таким уже очевидним ворогом нового порядку. Одного вечора тої осені молодий гер Шиндлер завітав на вечірку до санаторію на пагорбах за Остравою, неподалік польського кордону. Запрошувала директорка санаторію, клієнтка й подруга, яку Оскар зустрів у дорозі. Вона познайомила його з представницької зовнішності німцем на ім'я Ебергард Гебауер. Вони поговорили про справи і про те, що далі робитимуть Франція, Британія і Росія. Тоді, взявши пляшку, пішли в окрему кімнату, щоб, як запропонував Гебауер, поговорити там відкритіше. Там Гебауер назвався офіцером розвідки — абверу адмірала Канаріса — і запропонував Оскару за чаркою можливість працювати на Іноземний відділ абверу. Оскар мав зв'язки за кордоном у Польщі, на Галичині й у Верхній Сілезії. Чи погодиться він надавати абверу військовій розвідці з цих країв? Гебауер сказав, що знає від подруги, яка їх запросила, що Оскар розумний і товариський. Цими талантами він міг би щось узяти не лише зі своїх власних спостережень за промисловими і військовими спорудами у цьому регіоні, а й зі спостережень будь-кого з польських німців, кого йому вдасться завербувати в ресторанах, барах чи на ділових зустрічах.

Знов-таки, ті, хто схильний виправдовувати молодого Оскара, сказали б, що він погодився працювати на Канаріса, бо, як агент розвідки, не мав потрапити до армії. У тому полягала значна частина привабливості такої пропозиції. Але, напевне, він також вважав, що німецьке вторгнення до Польщі було виправдане. Так само як і стрункий офіцер, який випивав разом із ним, сидячи на ліжку, він, мабуть, іще підтримував національну справу, хоча її організація йому була не до вподоби. Для Оскара Гебауер, можливо, мав певну моральну привабливість, бо він і його колеги з розвідки вважали себе пристойною християнською елітою. Це не втримувало їх від планування військового вторгнення до Польщі, та давало підстави

зневажати Гітлера й СС, що з ними, самовпевнено гадала ця еліта, вони боролися за контроль над душею Німеччини.

Пізніше зовсім інша організація, яка збирала розвіддані, вважатиме рапорти Шиндлера повними й гідними похвали. Під час своїх польських поїздок від абверу він продемонстрував дар чарівністю добувати новини, особливо у світських обставинах — під час застілля, за коктейлем. Ми не знаємо точно, що і наскільки важливе знаходив він для Гебауера й Канаріса, але йому дуже сподобався Краків, який, хоч і не великий промисловий центр, виявився витонченим середньовічним містом, оточеним металоплавильними та хімічними заводами, текстильними фабриками.

А якщо говорити про немоторизоване Військо Польське, то всі його секрети були як на долоні.

Розділ 2

Наприкінці жовтня 1939 року двоє молодих німецьких сержантів увійшли до зали «Й. С. Бухгайстера і компанії» на Страдомській вулиці у Кракові і стали вимагати кілька рулонів дорогої тканини, щоб відправити додому. Працівник-єврей із жовтою нашивкою-зіркою на грудях пояснив, що компанія Бухгайстера не продає тканину фізичним особам, а постачає її на фабрики й до роздрібних торговців. Солдати не згодилися. Коли дійшло до сплати, вони пустотливо виклали на касу баварську банкноту 1858 року і німецький окупаційний папірець 1914 року. «Чудова валюта!» — сказав один із них бухгалтерові-єврею. То були молоді здорові хлопці, які все літо провели на маневрах, ранньої осені здобули легку перемогу, а тоді — всю можливу свободу завойовників у гарному місті. Бухгалтер погодився на таку транзакцію — і вони залишили крамницю ще до того, як їм вибили чек на апараті.

Пізніше того самого дня молодий головний бухгалтер — німець, офіційна особа, призначена установою, красиво названою «Східне агентство опіки», завітав до зали, щоб перейняти керівництво єврейськими торговельними справами. То був один із двох німецьких посадовців, приписаний до Бухгайстера. Першим був Зепп Ауге, начальник, неамбіційний старший чоловік, а другим був цей молодий жвавий ділок. Молодший переглянув записи і касу. Узяв валюту, яка не мала цінності. Що вони означають, оці опереткові гроші?

Бухгалтер-єврей розповів, як усе було; головний звинуватив його в підміні старими банкнотами злотих. Ще трохи згодом того самого дня, нагорі, на складах Бухгайстера молодий ділок доповів про це Зеппові Ауге і сказав, що слід зв'язатися з поліцією.

Герр Ауге і молодий ділок обидва знали, що така дія призведе до ув'язнення бухгалтера в тюрмі СС на вулиці Монтелюпі. Молодий вважав, що це дасть блискучий приклад для решти євреїв, що працюють у Бухгайстера. Проте Ауге ця ідея засмутила, бо в нього була власна важка таємниця: його бабуся була єврейкою, але ніхто ще про це не дізнався.

Ауе відправив кур'єра з листом до справжнього головного бухгалтера компанії, польського єврея Іцхака Штерна, котрий саме лежав удома з грипом. Ауе був посадовцем, призначеним із політичних причин, і практично не мав бухгалтерського досвіду. Він хотів, щоб Штерн прийшов до контори й дав раду цій безвихідній ситуації з рулонами льону. І щойно він відіслав лист до Штерна на Подгуже, як у контору зайшла секретарка й оголосила, що за дверима його чекає гер Оскар Шиндлер і заявляє, що в нього призначена зустріч. Ауе вийшов до зали і побачив: там мирно кутив високий молодий чоловік, спокійний, як великий пес. Ці двоє бачилися на вечірці напередодні. Оскар був у товаристві судетської німкені на ім'я Інґрід, тройгендера, тобто відповідальної за діяльність єврейської компанії, яка займалася залізними виробами, — на тій самій посаді, що й Ауе в Бухгайстера. Вони були блискучою парою, Інґрід і Оскар, — щиро закохані, стильні, з купою друзів в абвері.

Гер Шиндлер міркував про кар'єру в Кракові.

— Текстиль? — запропонував Ауе. — Це ж не лише уніформи. Внутрішній ринок Польщі сам по собі достатньо великий, і на ньому така інфляція, що зможемо всі на ньому заробити. Хочеш, заходь поглянь на контору Бухгайстера, — запропонував він Оскарові, ще не знаючи, що пожалкує про свою п'яну товариськість о другій годині наступного дня.

Шиндлер помітив, що гер Ауе, схоже, сам уже не дуже радий, що його запросив.

— Ну, якщо зараз незручно, гере тройгендере... — почав Оскар.

Гер Ауе сказав, мовляв, ні, звичайно, зручно, — і повів Шиндлера складами і через двір до змочувального цеху, де з машин сходили великі рулони тканин. Шиндлер спитав, чи не було в пана тройгендера проблем із поляками. Ні, відказав Зепп, вони добре йдуть на співпрацю. Мабуть, вони вражені. Урешті-решт, це ж не зовсім військова фабрика.

Шиндлер справляв настільки очевидне враження людини зі зв'язками, що Ауе не міг втриматися, щоб це не перевірити. Чи не знайомий часом Оскар із ким-небудь у Комітеті з озброєння? Чи не знає він генерала Юліуса Шиндлера, приміром? Може, генерал Шиндлер його родич? Та яка різниця, обеззброююче відказав гер Шиндлер. (Насправді генерал Шиндлер йому ніким не був.) Той

генерал не такий уже поганий, якщо з деким порівняти, зауважив Оскар.

Ауе погодився. Але він особисто ніколи б не обідав із генералом Шиндлером і не сидів би з ним за чаркою, ось у чому різниця.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ